

BELEIDSPLAN

STICHTING *MISSA IN MYSTERIUM*

BETREFFENDE

De activiteit *Missa in Mysterium*.

Het concept is bedacht en in gang gezet door Herman Finkers en wordt gedragen door vele vrijwilligers, en het professioneel vocaal vrouwen-ensemble *Wishful Singing*.

AANLEIDING PROJECT

Op 9 oktober 2016 werd door Wishful Singing en Herman Finkers een Gregoriaans experiment georganiseerd in de Plechelmusbasiliek in Oldenzaal. Deze gebeurtenis kreeg de naam *Missa in Mysterium*. (Hierna ook te noemen *MiM*.) De ondertitel luidde: *Meezingen met een Gregoriaanse Hoogmis*.

De belangstelling en de respons na afloop waren zodanig dat geconcludeerd moet worden dat er met dit experiment een snaar werd geraakt die al geruime tijd klaarlag om beroerd te worden. Het vroeg derhalve om een vervolg.

STRUCTUUR VAN DE STICHTING

. november 2017 zijn dat:

1. Marjolein Verburg, Amsterdam – secretaris. Beroep: zangeres.
2. Kees van Lent, Hoofddorp – penningmeester. Beroep: priester.
3. Herman Finkers, Beuningen (Losser) – voorzitter. Beroep: cabaretier.

. Het bestuur vergadert minimaal twee keer per jaar.

. De stichting heeft een culturele ANBI-status.

. De website van de stichting is www.missainmysterium.nl

. De stichting is gevestigd: Paandersdijk 11, 7588 pz, Beuningen (Losser)

. Inschrijvingsnummer KvK: 70249865

. RSIN-nummer: 858214416

. Triodosrekening:

'Stichting Missa in Mysterium'

NL90 TRIO 0379 2367 96

De bestuursleden ontvangen geen vergoeding voor hun werk.

DOEL VAN DE STICHTING

Het muzikaal Gregoriaans erfgoed onder de aandacht brengen, behouden en verspreiden onder een zo breed mogelijk publiek.

MIDDEL TOT VERWEZENLIJKING VAN HET DOEL

Om bovenstaande doelstelling te verwezenlijken wordt diverse keren per jaar in vast aan te wijzen rooms-katholieke kerken, een *MiM* (*Missa in Mysterium* -zie bijlage 2-) gecelebreerd, volgens het Latijns/Gregoriaanse misformulier van die dag. De kerken worden zodanig uitgezocht dat zowel het noorden, het oosten, het zuiden als het westen van ons land worden bediend. De frequentie van de missen hangt af van de

financiële armslag die de Stichting *MiM* heeft weten op te bouwen met haar sponsors en bijdragen van de deelnemende kerken.

De kosten die er zijn betreffen de salarissen van de beroepszangers, de zangrepetities, de educatie door Wishful Singing, de organist, de repetitor, het maken en drukken van de misboekjes, reiskosten, catering en (bij grotere kerken), geluidsversterking, technicus en tv-schermen. De priester, acolieten, Herman Finkers en de overige vrijwilligers werken onbezoldigd.

Scholieren uit de muziekklassen van bovenbouw HAVO/VWO worden benaderd en met hen worden de Gregoriaanse gezangen vooraf ingestudeerd. Van de overige bezoekers wordt gevraagd via de site www.missainmysterium.nl de gezangen middels een oefenfilmpje vooraf door te nemen, zodat iedereen de mogelijkheid heeft zo goed mogelijk voorbereid de Gregoriaanse gezangen en formules mee te zingen.

Herman Finkers benadert de kerken en de scholen, waarna Wishful Singing met de scholieren de gezangen gaat instuderen. Herman Finkers oefent met de acolieten en de priester, en doet een deel van de PR.

De zang wordt waargenomen door een professionele schola (= *Gregoriaans zangensemble*) van het hoogste niveau. Op dit moment is dat Wishful Singing. Bij voldoende succes en financiële armslag kan dit uitgebreid worden naar meerdere ensembles, zodat verschillende missen tegelijkertijd en op meerdere plaatsen kunnen worden uitgevoerd. Ook kan desgewenst een mannenschola aan Wishful Singing worden toegevoegd.

De celebrant is een priester die in staat is de gehele Latijnse mis, inclusief het Evangelie, op een professioneel niveau te zingen en die de doelstelling van het project onderschrijft. Op dit moment is dat pater Marc Loriaux o.s.b. Er worden meer priesters aangezocht zodat een poule van celebranten kan worden gevormd waaruit gekozen kan worden bij een uitvoering van een *MiM*.

De overige medewerkenden aan een mis (*acolieten, koster, collectanten*), zijn vrijwilligers die geworven worden uit de parochie van de kerk waar gecelebreerd wordt.

Na Oldenzaal (2016) en Hoofddorp (2017) is in 2018 de start van een nieuwe reeks *MiM*'s in de Sint Jan in Den Bosch, en wel op 9 juni. Daarna volgen *MiM*'s in andere kerken van het land.

Er wordt vanuit de *Stichting Missa in Mysterium* uitsluitend gewerkt aan uitvoeringen binnen de context van liturgie, niet in concertvorm.

*Er worden al diverse Gregoriaanse concerten en festivals georganiseerd en het Gregoriaans is bovendien niet bedoeld als concertmuziek maar als wezenlijk bestanddeel van de liturgie. Binnen die context zal het Gregoriaanse repertoire het best uit de verf komen; een geheel gezongen Gregoriaanse liturgie, waarbij de vroegste middeleeuwse zangpraktijk wordt nagestreefd middels de nieuwste semiologische inzichten, en waarbij participatie van de bezoekers een wezenlijk onderdeel vormt. Missen in een dergelijke vorm worden momenteel nergens opgedragen. (Overigens is zo'n *MiM* nergens in tegenspraak met de voorschriften van het Tweede Vaticaans Concilie.)*

NB: Kort samengevat is het behouden en bevorderen van het Gregoriaans muzikaal erfgoed het doel van de stichting, en het organiseren van *Missa in Mysteriums* het middel om dat doel te verwezenlijken.

FINANCIERING

1: De stichting vraagt aan de betreffende kerken om, na aftrek van 500 euro voor de kerk zelf, de collecte te mogen gebruiken voor betaling van de schola en de educatie.

2: De Stichting benadert fondsen en vraagt om bijdragen waarmee de tekorten uit de collectes kunnen worden aangevuld. Ieder jaar krijgen de fondsen een verslag van de activiteiten van de stichting en kan een fonds beslissen of men de bijdrage wil herhalen.

TOEKOMST

Indien de formule blijft aanslaan, de belangstelling groeit en de financiële armslag ruim genoeg is, zullen meerdere professionele ensembles worden aangezocht en bijgeschoold om ingezet te kunnen worden in een *MiM* en scholieren te onderrichten. Hierdoor kunnen meer uitvoeringen gerealiseerd worden dan mogelijk is wanneer slechts één vocaal ensemble beschikbaar is.

Voor de celebrant wordt een poule gevormd van priesters die op hoog niveau kunnen zingen en die affiniteit hebben met het concept.

Eventueel kan in de toekomst het initiatief worden uitgebreid naar getijdengebeden, zodat met scholieren en overige deelnemers een Gregoriaanse completen of vespers ingestudeerd en gezongen kan gaan worden.

Het ontwikkelen van een speciale app waarmee eveneens een *MiM* kan worden voorbereid door de kerkgangers, behoort tot de mogelijkheden. Zo'n app kan ook worden gebruikt door belangstellenden om thuis bepaalde getijden mee te zingen.

Herman Finkers, voorzitter bestuur Stichting Missa in Mysterium.

Bijlage 1: HET GREGORIAANS

Gregoriaans is de oudste Europese muziek die we kennen. Ze stamt uit de eerste helft van de Middeleeuwen en kende haar hoogtepunt tussen 800 en 1100 AD. Ze vormt de bakermat van al onze westerse muziek en is derhalve als cultureel erfgoed van onschatbare waarde.

Het is eenstemmige muziek, gezongen door zowel mannen als vrouwen, echter zelden gemengd; dit omdat anders de eenstemmigheid wordt opgeheven door het oktaafverschil. Bij de gezangen voor 'het volk' ontkom je hier niet aan, maar waar mogelijk kan dat worden opgelost door mannen en vrouwen in beurtzang te laten zingen.

Het Gregoriaans dankt haar naam aan Gregorius de Grote. Deze was paus rond 600 AD. Gregorius de Grote is van grote invloed geweest op het Gregoriaans omdat hij een ordening en standaardisering heeft aangebracht in de gezangen. Gecomponeerd heeft hij echter niet. De legende rondom Gregorius ziet dat anders en laat hem vaak op schilderijen afgebeeld zien als een man die met de pen in de aanslag wacht op het moment dat een duif hem een melodie influistert die door Gregorius genoteerd kan worden.

Vanaf de vroegste middeleeuwen tot aan nu is het Gregoriaans onafgebroken te horen geweest in de kerk, zij het met door de eeuwen heen sterk wisselende interpretaties. Met de komst van meerstemmigheid werd gaandeweg de interpretatie en de notatie van het Gregoriaans versimpeld en logger gemaakt. Vanaf begin 20e eeuw begint hier langzaam verbetering in te komen en de laatste decennia hebben studies hieromtrent zelfs een enorme vlucht genomen. Bij de *Missa in Mysterium* wordt gezongen volgens de nieuwste inzichten, in de hoop zoveel mogelijk de zangwijze van de vroege middeleeuwen te benaderen. De moeilijkste stukken worden door de schola en de solisten gezongen, de stukken bedoeld voor 'het volk' zijn vanzelfsprekend eenvoudiger.

Bijlage 2: WAT IS EEN MISSA IN MYSTERIUM?

Een *Missa in Mysterium* is het doen celebreren van een gezongen Gregoriaanse mis volgens een bepaalde aanpak. Het concept is bedacht door Herman Finkers die tevens projectleider is bij het te organiseren vervolg op deze Missa. Essentieel bij dit concept is dat 'het volk' veel van de Gregoriaanse gezangen kan meezingen en dat er steeds een groep scholieren bij wordt betrokken met wie van tevoren de gezangen worden ingestudeerd. Veel aandacht wordt besteed aan 'het Pulchrum', het schone. Via de schoonheid van het ritueel, de verstilde Gregoriaanse muziek, de inhoud van de gezongen teksten, en niet in de laatste plaats door de actieve muzikale deelname van de kerkgangers, wordt contact gezocht met God en het Eeuwige.

Een *Missa in Mysterium* is dus niet een samenkomen om met elkaar te luisteren naar de boodschap, het is geen informatieve bijeenkomst. Het is een samenkomen om met elkaar een kunstzinnig, verstild eerbetoon te brengen aan het Mysterie van de Liefde; ook wel aangeduid als het Christus-mysterie, vandaar de titel: *Missa in Mysterium*.

Dat het ritueel en de teksten bepaald niet inhoudsloos zijn spreekt voor zich, maar een nadere evangelisatie wordt helemaal aan de schoonheid van het ritueel overgelaten.

De titel *Missa in Mysterium* ('*Mis gericht op het mysterie*'), is een bewust gekozen pleonasme. Immers, elke Heilige Mis is in feite gericht op het mysterie. In de praktijk straalt het er echter niet altijd van af. In de bekende drieslag Verum, Bonum, Pulchrum (het Ware, het Goede en het Schone) is het Pulchrum in de liturgie sterk op de achtergrond geraakt. Voor het Tweede Vaticaans concilie werd er veel aandacht besteed aan de vorm en de uitvoering maar dat was beperkt tot de clerus en de andere bedienaars aan het altaar. De kerkgangers woonden het geheel bij en maakten geen deel uit van het ritueel. Terecht heeft Vaticanum II gesteld dat het volk bij de ritus betrokken moest worden. Dit is in de praktijk echter ten koste gegaan van het Pulchrum. De nadruk kwam sterk te liggen op de boodschap, Evangelisatie en wereldverbetering, kortom, het Verum en het Bonum. Het Schone werd teveel gezien als een overbodige franje. In een *MiM* wordt vooral aandacht besteed aan het Pulchrum. Het ritueel wordt benaderd zoals een opera benaderd wordt. Elke handeling, ieder attribuut, kledingstuk, evenals de perfecte uitvoering van de zang is van wezenlijk en evident belang. De kerkgangers zijn hierbij geen toeschouwers kijkend naar een voorstelling die zich afspeelt op het priesterkoor maar maken actief deel uit van de opera. De gehele kerk is het podium en de kerkgangers vormen het grote operakoor. De professionele schola is het kleinere ensemble dat de wat meer solistische werken voor haar rekening neemt. Er wordt verder niet geëvangéliseerd. Het ritueel en de voorgeschreven gezangen en lezingen doen het werk. Zo wordt gehoopt de vanzelfsprekende band die er door de eeuwen heen altijd was tussen kerk en kunst weer te herstellen. Weliswaar op een moderne wijze en zonder de nare bijwerkingen van weleer, maar niettemin een herstel.

Bij de enorme kunstschat die de kerk de afgelopen 1500 jaar heeft nagelaten neemt het Gregoriaans, als bakermat van al onze westerse muziek, wel een heel bijzondere, zo niet de belangrijkste plaats in. De ontwikkeling van het Gregoriaans en die van de liturgie zijn niet los van elkaar te zien, verweven en verstrengeld als ze met elkaar zijn. Vandaar dat bij een *MiM* alle muziek Gregoriaans is.

NB: En vandaar dat een *MiM* door de stichting wordt gezien als een perfect middel om de doelstelling 'Het muzikaal Gregoriaans erfgoed onder de aandacht brengen, behouden en verspreiden onder een zo breed mogelijk publiek', te bereiken.

Ook de ondertitel: *Meezingen met een Gregoriaanse hoogmis* is een pleonasme, omdat in feite elke Gregoriaanse mis bedoeld is om voor een groot deel gezongen te worden door het volk. In de praktijk echter wordt de kerkgangers hiertoe weinig kans gegeven.

Hieronder staan de uiterlijke kenmerken van een *MiM* op een rij:

- De mis wordt geheel gezongen, inclusief de lezingen. Een lector, staand bij een microfoon op een half verborgen plek op het priesterkoor, geeft, in een bepaalde cadans, door de gezongen lezingen heen, de vertaling in de volkstaal. Eventueel in een erkende minderheidstaal als het Fries, het Nedersaksisch of het Limburgs.

- Zowel de priester als de schola zijn zangers van een hoog professioneel niveau. *Wanneer een religieus muziekstuk, bijvoorbeeld de Mattheus Passion, op een matig niveau wordt gezongen zullen de toehoorders niet worden geraakt. Ook een Gregoriaanse mis is (o.a.) een religieus muziekstuk.*
- De mis is geheel in het Latijn, behoudens de vertalingen die tussen of tijdens de gezangen worden gesproken. De vertalingen die door de lector worden gesproken zijn: de tekst van de lezingen en het Evangelie. De lector draagt deze voor terwijl de schola respectievelijk de priester, de lezing cq het Evangelie in het Latijn reciteert. Verder wordt de tekst van elk propriumgezang door de lector uitgesproken voorafgaand aan het gezang zelf. De organist of een andere muzikant improviseert door de declamatie heen op de melodie van het Gregoriaanse gezang. Hierdoor gaan de oren van de aanwezigen alvast staan naar de modus van het gezang. Als de lector klaar is met zijn declamatie rondt de organist af.
- Alle muziek die deel uitmaakt van het misformulier van die dag (formules, gebeden en gezangen), is Gregoriaans. Een enkel tussengezang kan meerstemmig en niet-Gregoriaans zijn.
- Vooraf worden scholieren van de bovenbouw HAVO/VWO benaderd en verzocht de gezangen en formules ‘voor het volk’ in te studeren en mee te zingen met de Gregoriaanse mis. Dat instuderen gaat middels een instructiefilmpje gemaakt door Herman Finkers en een Gregoriaanse les, gegeven door Wishful Singing.
- De kerkzangers worden eveneens verzocht de gezangen-en-formules-voor-het-volk in te studeren middels het instructiefilmpje dat te vinden is op youtube en de site www.missainmysterium.nl Ook een app zal worden ontwikkeld waarmee scholieren en de overige bezoekers de gezangen kunnen instuderen.
- In de misboekjes wordt alle muziek van de gezangen en formules die bestemd zijn om door ‘het volk’ te worden (mee)gezongen, afgedrukt in notenschrift.
- In de misboekjes zijn uitvoerige regie-aanwijzingen afgedrukt, zodat de kerkzangers weten wanneer ze moeten staan, zitten, buigen etc. *De kerkzangers zijn bij een Missa in Mysterium immers geen toehoorders bij een spirituele lezing, noch bezoekers van een concert, maar deelnemers aan een opera. Bij een MiM wordt alle accent gelegd op een zo esthetisch en muzikaal mogelijk verantwoorde uitvoering van de vorm. De kerkzangers zitten dus wel in de kerkbanken maar hebben eigen Gregoriaanse zangpartijen en zingen die vanuit de kerkbanken mee. Meer dan eenderde van de muziek wordt zo (mede) gezongen door de kerkzangers.*
- De preek (homilie) wordt niet uitgesproken maar staat afgedrukt in het misboekje, na het Evangelie. Terwijl de kerkzangers de preek lezen is het stil of zingt de schola een passend muziekstuk. De preek mag, geheel volgens de voorschriften, niet moraliserend zijn en niet gaan over de kerkleer. Zij dient het onderlinge verband tussen de lezingen en de andere teksten te duiden. Geen uitleg van het Mysterie -dat zou immers het einde van het Mysterie zijn- maar een zodanige duiding van de teksten dat een daadwerkelijke omgangsvorm met dat Mysterie voelbaar wordt gemaakt.
- Bij de vredewens is het gebruikelijke handenschudden vervangen door een lichte buiging van het hoofd waarbij men in stilte iedereen de vrede wenst.

- Al het Gregoriaans wordt a capella gezongen, met hooguit een bourdon-instrument als ondersteuning.
- Het orgel heeft een andere rol dan gebruikelijk. Het begeleidt niet de volkszang, noch de zang van de priester en de schola; het speelt, voorafgaand aan elke propriumgezing (gezing dat specifiek voor die dag is), een korte improvisatie op de komende melodie, in de kerktoon van dat gezang. Niet met een akkoordenschema maar op de vroeg-middeleeuwse manier. In plaats van een orgel kan dit ook een ander instrument of zelfs een muzikensemble zijn. Door deze improvisatie heen spreekt de lector de vertaling van het komende gezang uit. Als de tekst is uitgesproken zwijgt het orgel en kan de schola gelijk in de juiste kerktoon en op de juiste toonhoogte inzetten. Tijdens het eucharistisch gebed wanneer na de consecratie de priester niet verder zingt maar de tekst spreekt, speelt het orgel zachte muziek die oproept tot verstillings en mystiek. Na de gezongen voorbeden volgen de gesproken intenties. Deze worden begeleid door het orgel, op een zodanige manier dat het de concentratie op de intenties vergroot. Op deze manier wordt de muziek nergens onderbroken, ook niet wanneer er -kort- gesproken wordt in plaats van gezongen. Wel zijn de gebruikelijke momenten van stilte in de Mis ingebouwd. Verder kan het orgel voorafgaand aan de mis en na afloop spelen.
- Het altaar is aan het begin van de mis helemaal kaal en wordt pas gedekt bij de Dienst van de Tafel. Na de communie wordt het altaar weer geheel ontbloot.
- Voor de Mis begint brengt een misdienaar of diaken, vanuit het middenpad gelopen, een brandende wierookschaal op het kale altaar. Hij/zij buigt voor het altaar, draait zich om en zingt: Levate! Dan wordt er aan de bel getrokken of op een gong geslagen en gaat iedereen staan. Het ritueel begint.
- De schola staat niet tijdens de hele Mis op een en dezelfde plek maar heeft een eigen choreografie, waarbij ze de hele kerk gebruikt.
- Tot aan de eerste lezing staan priester, schola en acolieten voor het altaar ad oriëntem. (Met gezicht naar het Oosten.) Eventueel kan dit ook aan het oude hoofdaltaar zijn.
- Het evangelieboek wordt aan het begin van de Mis op een standaard aan het begin van het middenpad geplaatst, om bij het Alleluia in processievorm te worden opgehaald.
- Er wordt op gepaste momenten gebruikt gemaakt van effecten als organum-zingen, zoemtonen leggen onder de gezongen gebeden van de priester of het zingen in echo-vorm bij een formule.
- Een zanger, diaken of de schola zingt geregeld ‘levate’ dan wel ‘flectamus genua’ of ‘incline vobis ad benedictionem’, om aan te geven dat men kan gaan staan, knielen, dan wel buigen voor de zegen.
- Indien een welkomstwoord, of een korte, uitgesproken bezinning gewenst wordt, kan dit voorafgaand aan de mis. Dus niet na de Introïtus, zoals gebruikelijk is, maar vóóordat de bel ten teken van aanvang klinkt.